

**BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DIN NĂDLAC -
PROTOPOPIATUL ARAD -
190 DE ANI DE LA PUNEREA PIETREI DE TEMELIE (1822-2012)¹**

GABRIELA ADINA MARCO

Localitatea Nădlac este cel mai vestic punct al județului Arad. În partea estică a Nădlacului se află localitatea Șeitin la 10 km. La nord-est se află localitatea Peregul Mic. În vest și nord Nădlacul se învecinează cu Republica Ungaria, iar în sud, dincolo de Mureș se găsește localitatea Igrîș (jud. Timiș). Nădlacul se află la aproximativ 50 de km depărtare de municipiul Arad. Localitatea Nădlac se găsește în Câmpia Nădlacului, parte a Câmpiei Aradului, fiind modelată în special de râul Mureș. Limita sudică a Câmpiei Nădlacului este albia Mureșului, iar limita nordică și vestică a părții românești este granița cu Ungaria, dar aceasta se întinde și dincolo de hotarul convențional.

Primul document în care apare pomenită localitatea datează din anul 1192², unde apare sub forma **Noglok**. Numele localității Nădlac este amintit foarte des și sub diverse forme în diferite cronică sau acte de donație, emise pe întreaga perioadă medievală³.

În anul 1457 este amintit în documente⁴ târgul (oppidum) Nădlac. Încă din acea vreme la Nădlac se ținea târg săptămânal în ziua de joi, ceea ce s-a păstrat până în prezent. În jurul anului 1464, ca recunoștință a meritelor militare, nobilul sârb Dimitar Iakșič – refugiat din Jagodina Serbiei împreună cu circa 1200 soldați sârbi – a primit în dar de la regele Matei Corvin, moșia Nădlacului cu mai multe sate în comitatele Arad, Cenad, Timiș și Caraș⁵. Nobilul sârb și-a construit la Nădlac o curte apărută cu șanțuri și cu un turn puternic⁶. Inițial zidurile de apărare

¹ Comunicare cu titlul **CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND TRECUTUL PAROHIEI ORTODOXE ROMÂNE NĂDLAC** susținută la Sesiunea națională de comunicări științifice, *Biserică, societate, cultură*, (Arad, 29-31 octombrie 2009).

² Alexandru Roz, Geza Kovach, *Dicționarul istoric al localităților din județul Arad*, Arad, 1997, p. 173.

³ *Ibidem*, p. 173; Ioan Hațegan, *Cultură și civilizație medievală la Mureșul de Jos*, Timișoara, 1995, pp. 101-105, Petre Țiucra Pribeagul, *Pietre rămase. Contribuție la Monografia județului Arad*, București, 1936, p. 244.

⁴ Ștefan Pascu, *Voivodatul Transilvaniei*, vol. II, Cluj, 1972, p. 152.

⁵ P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 282; Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, (sec. XVII-XVIII), București, 1994, p. 178; Gh. Lițiu, *Istoria Eparhiei Aradului*, în „Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă”, Arad, 1989, p. 24.

⁶ Adrian Andrei Rusu, George Pascu Hurezan, *Cetăți medievale din județul Arad*, Arad, 1999, p. 63.

erau din lemn, fiind incendiate în timpul bătăliei cu răsculații conduși de Gheorghe Doja, în vara anului 1514.

Date referitoare la existența unei comunități ortodoxe la Nădlac datează din veacul al XV-lea. Imediat după așezarea la Nădlac, Iakšič a ordonat construirea unei biserici în imediata apropiere a cetății, cunoscută astăzi sub numele de „biserica din Dolmă”⁷.

În 1552 zona trece sub influență turcească. Pentru musulmanii stabiliți la Nădlac și împrejurimi a fost construit un mecet pe locul numit Talamit (la 1-2 km depărtare de Nădlac spre est)⁸.

După anul 1699 zona văii Mureșului de Jos a fost organizată ca o regiune de graniță cu 23 de puncte de apărare, printre care și Nădlacul⁹. Aici granița era apărată de 50 de haiduci (pedestri) și 25 de husari (călare). După pacea de la Passarowitz (1718) s-a desființat zona de graniță de pe Mureș și Tisa, iar majoritatea sârbilor nădlăcani au emigrat spre Rusia, unde s-au angajat ca soldați în armata țarinei Ecaterina Petrovna.

O dată cu instalarea la Nădlac a punctului de graniță a fost demolată vechea cetate a lui Iakšič, și cu piatra rezultată s-a construit o biserică cunoscută astăzi sub numele de „biserica din Velj”. Aceasta a fost construită pe malul apei Velj, astăzi secată (strada Mihail Kogălniceanu din Nădlac). Conform legendei, gospodarii veneau la biserică cu luntrea, deoarece prin noroiul de pe stradă era imposibil de ajuns la lăcașul de închinăciune. Vechea „biserica din Dolmă” construită de Iakšič dăinuia și atunci, dar era în pericol de a se prăbuși și nu se mai putea folosi. Biserica din Velj a fost construită pe un teren de 425 stânjeni pătrați¹⁰. Iconostasul bisericii din Velj a fost pictat de celebrul pictor bisericesc Ștefan Tenețchi. După cum spune inscripția de pe un disc datat 1736, în acele timpuri patronul spiritual al lăcașului de cult ortodox din Nădlac era Sfântul Ierarh Nicolae. La începutul secolului al XIX-lea, când din această biserică s-au adus numeroase obiecte de cult în noul lăcaș de cult (construit între anii 1822 și 1829), s-a „transferat” și hramul bisericii.

După anul 1751, alături de vechile familii de români, sârbi și unguri, la Nădlac se stabilesc numeroase familii de români provenite din zona Munților Apuseni. Același fenomen este semnalat și spre sfârșitul veacului, după răscoala condusă de Horia, Cloșca și Crișan (1784).

În anul 1752, coroana austriacă ridică Nădlacul la rangul de oraș și îi conferă dreptul de a folosi sigiliu. Pecetea Nădlacului avea desenat un turn și un mănunchi de spice, având legenda: SIGILLUM COMUNITATIS NAGYLAK 1752¹¹.

⁷ P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 293.

⁸ *Ibidem*, p. 355.

⁹ *Ibidem*, p. 350.

¹⁰ Arhiva Parohiei Ortodoxe Române Nădlac (A. P. O. R. Nădlac în continuare), Fond Oficiul Parohial Ortodox Român, dosarul nr. 37/1880-1918, f. 7, 8.

¹¹ P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 366-367.

Datele culese din documentele și scrierile vremii au permis reconstituirea unei părți din șirul de preoți ortodocși care au activat la Nădlac în lăcașurile de cult de aici. Și la Nădlac se întâlnesc cazuri de „dinastii” de preoți: Popovici, Cervencovici, Mercea. În cazul în care nu s-a mai putut continua tradiția familiei pe linie directă, unii preoți au căutat să o ducă mai departe prin gineri: Cervencovici-Șerban, Varga-Marcovici, Chicin-Mărginean.

În secolul al XVIII-lea și începutul veacului următor la Nădlac au fost atestați 29 slujitori ai altarului pentru secolul al XVIII-lea¹², primii fiind **Jivan** (1728), **Stoia** (1728), **Hristofor** (1728), **Petru** (1728). Din numărul relativ mare de preoți care au activat în același timp la Nădlac se poate deduce că parohia de aici era una destul de importantă, fiind și sediu de protopopiat. Protopopiatul Nădlac este atestat documentar pentru prima oară la mijlocul secolului al XVIII-lea. Printre protopopii Nădlacului amintiți de documente se numără **Petru Bogdanov**¹³, **preot în Bătania (prima jumătate a veacului al XVIII-lea). Date referitoare la Protopopiatul Nădlac se găsesc și în circumscripția episcopului Sinesie Jivanovici**¹⁴ **din anul 1755, unde se precizează că protopopul Nădlacului avea sub jurisdicția sa patru comunități ortodoxe: Nădlac, Cenad, Semlac și Șeitin. Toate cele patru biserici aveau hramul Sfântul Ierarh Nicolae. Protopop de Nădlac era preotul din Bătania, Ioan.** În anul 1822 documentele vremii vorbesc despre preotul emerit **Pavel Mercea**, protopop de Nădlac¹⁵. La începutul veacului al XIX-lea protopopiatul Nădlac se desființează, iar localitățile trec în subordinea Protopopiatului Arad.

La începutul veacului al XIX-lea micuța biserică din Velj „pornea spre ruinare”. Desele revărsări ale Mureșului și intemperiiile vremii au contribuit la slăbirea temeliei bisericii. Tot în acea perioadă are loc o explozie demografică. După așezarea comunității slovace la Nădlac (1802-1805), aceștia și-au construit o biserică impunătoare (1812-1822), care reflecta starea materială și spirituală a comunității. Ortodocșii nu au vrut să se lase mai prejos. De altfel în acea perioadă și vatra satului s-a mutat puțin mai la nord, dezvoltându-se partea numită „de din sus” a localității. Cel care se ocupă cu efectuarea și supravegherea lucrărilor de edificare a noii biserici ortodoxe la Nădlac a fost Francisc Schvab din Kikinda Mare. Piatra de temelie a noii biserici s-a pus la data de 28 aprilie 1822¹⁶.

¹² *Ibidem*, p. 383; A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706-1918)*, Cluj-Napoca, 2006, p. 642; *Mărturii privind lupta românilor din părțile Aradului pentru păstrarea ființei naționale prin educație și cultură (1784-1918). Documente referitoare la Episcopia Ortodoxă a Aradului*, Arad, 1986, p. 49; Radu Constantinescu; Ioan D. Suci, *Documente privitoare la Istoria Mitropoliei Banatului*, vol. I, Timișoara, 1980, p. 294, Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale (S. J. A. N. Arad în continuare), Colecția Registre de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Nădlac registre de botezați, passim.

¹³ P. Vesa, *op. cit.*, p. 557.

¹⁴ R. Constantinescu; I. D. Suci, *op. cit.*, p. 204; P. Vesa, *op. cit.*, p. 199, 704.

¹⁵ Arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Aradului (A. A. O. R. Arad în continuare), Registrul actelor pe anul 1822.

¹⁶ Eudovit Haan; Daniel Zajac, *Dejepis stareho i noveho Nadlaku (Istoria vechiului și noului Nădlac)*, vydal D.Z.S.Č.R.S., Nadlaku, 1994, p. 15.

Construirea bisericii a durat până în 1829, după cum e consemnat pe tencuiala exterioară de deasupra ușilor de acces în biserică. Biserica e construită pe un teren de 552 stânjeni pătrați, suprafața construită fiind de 380 stânjeni pătrați¹⁷. Imediat după ridicarea bisericii, în 1829, acest nou lăcaș de cult a fost sfințit de către un sobor de preoți, condus de către protopopul din Sănnicolaul Mare¹⁸. În acele vremuri preoți la Nădlac erau: Mihail Cervencovici (1817-1833); Flore Merce (1800-1831), Pavel Merce (1817-1830) și Lazăr Cervencovici (1794-1833).

Aspectul de astăzi al bisericii datează de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Până la acea dată ferestrele aveau dimensiuni mai mici, iar înălțimea interioară era mult mai joasă. De asemenea turnul era mai puțin înalt și avea o cu totul altă înfățișare. În cadrul ședinței comitetului parohial din 7 mai 1888 s-a hotărât și schimbarea aspectului arhitectonic al bisericii, prin mărirea ferestrelor și înălțarea pereților. Drept urmare, „aspectulu bisericeii va fi mai pomposu”¹⁹.

„Din cauza că turnul bisericii la trasul campanelor devine în mișcare, carea mișcare poate fi dăunoașă pentru întreg edificiul bisericesc”, nădlăcanii își propun repararea acestuia. După mai multe căutări pe la bisericile din jurul Nădlacului, membrii comitetului parohial au ajuns la concluzia că turnul bisericii ortodoxe de la Lipova s-ar potrivi cel mai bine cu aspectul arhitectural al bisericii din Nădlac. În 1882 o comisie formată din preotul Vincențiu Marcovici și patru credincioși s-a deplasat la Lipova ca să vadă „lăudatulu turn alu bisericeii greco-orientală de acolo”²⁰, iar G. Mateiu, originar din Lipova, arhitectul care a proiectat turnul de acolo, este invitat să vină la Nădlac. La 13 septembrie 1883, cu mare pompă, se ridică crucea de pe turn. Credinciosul Toma Noghiu e numit „nănașul” crucii, organizatorul și finanțatorul principal al ceremoniei²¹. Crucea a fost purtată în procesiune de la casa sa până la biserică. Același credincios a donat, ca răscumpărare a birului preoțesc 5 „lanțe” de pământ. Drept recunoștință veșnică, acesta a fost trecut în lista principalilor donatori către biserică. Turnul este o reprezentare simbolică a Pogorării Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli în ziua Cincizecimii. La baza acoperișului turnului, pe toate cele patru laturi este înscris cu cifre aurite anul în care a fost înălțat turnul – 1883.

La început pereții interiori ai bisericii erau văruiți în alb, cu unele tablouri-icoane aduse din vechea biserică. În vederea ridicării valorii artistice a bisericii „în lăuntru ar fi multe de făcut”²². Din 1892 mai mulți pictori cunoscuți în epocă sunt contactați de comitetul parohial nădlăcan pentru a propune planuri și costuri ale lucrării: Filip Matei, Eugeniu Maximovici, Nicolae Pisilea (Pășlea).

În ședința din 30 iunie/ 12 iulie 1896 președintele comitetului parohial – preotul Nicolae Chicin –, la insistențele fratelui său, medicul Iuliu Chicin, prezintă „ofertul

¹⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 37/1880-1918, f. 7, 8.

¹⁸ *Idem*, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 97.

¹⁹ *Idem*, registrul nr. 55/1879-1894, f. 78.

²⁰ *Ibidem*, f. 20.

²¹ *Ibidem*, f. 30.

²² *Idem*, dosarul nr. 28/1871-1919, f. 97.

domnului Ion Zaicu, pictor academic și auritor²³. Oferta este acceptată, pictorul urmând să fie remunerat cu 3200 florini pentru pictură și cu 1500 florini pentru auritură. „Lucrarea întregă are să fie gata într-un an de la aprobarea contractului ce are să se facă”. Ioan Zaicu va realiza icoane pe catapeteasmă, pe stranele cantoriale și pe tronuri, pe „boltirile bisericii” și 7-8 fresce mari pe pereți. Vopsitul pereților se va face cu culori de apă „în mod estetic și durabil”, iar la iconostas, strane, tronuri și scaune vor fi folosite culori de ulei. Auritura se va efectua „cu aurul cel mai fin”. Toate vor fi executate „din materialul cel mai bun și în mod durabil”. În altar se vor vopsi pereții cu culori de ulei. În 7/19 august 1896 episcopul Ioan Mețianu aprobă contractul încheiat între parohia ortodoxă română din Nădlac și pictorul Ioan Zaicu²⁴, lucrările putând să înceapă.

Ioan Zaicu²⁵ s-a născut la data de 2/14 septembrie 1968 la Fizeș-Berzovia, jud. Caraș-Severin, al doilea fiu al lui Adam și Maria Zaicu. Școala primară o face în satul natal. Ajutat de învățătorul din sat, Martin Țiapu, Ioan Zaicu deprinde meșteșugul zugrăvitului, apoi a fost trimis ca ucenic la zugravul de biserici Filip Matei din Bocșa. Cei 10 ani petrecuți de Ioan Zaicu în preajma acestuia au contribuit decisiv la conturarea structurii artistice a pictorului. În această perioadă Ioan Zaicu îl ajută pe Filip Matei în pictarea bisericilor din Comloș și Ciclova. La 30 aprilie 1892 Ioan Zaicu adresează o scrisoare „onoratului comitet parohial român grec-ortodox” din Lugoj, prin care solicită o bursă de 300 florini pentru a-și putea continua studiile. În octombrie 1892 Ioan Zaicu pleacă la Viena²⁶, unde s-a înscris la Academia de Arte Frumoase. Aici a urmat timp de doi ani cursurile ca auditor și alți doi ani ca student. În perioada petrecută în capitala Monarhiei Austro-Ungare activitatea artistică a lui Ioan Zaicu este caracterizată de studii de atelier și portrete, în general feminine (în ulei, creion sau cărbune). Nesfârșitele griji materiale din anii studenției l-au determinat pe Ioan Zaicu să se întoarcă în locurile natale pentru a câștiga bani prin executarea unor comenzi de pictură bisericească. La inițiativa și la invitația unui prieten, pe care și-l făcuse la Viena – medicul nădlăcan Iuliu Chicin, Ioan Zaicu se înscrie la concursul pentru pictarea bisericii de la Nădlac²⁷, pe care îl și câștigă. Numeroase realizări ale lui Ioan Zaicu în ansamblul pictural de la Nădlac au ca inspirație scene din „Golden Bibel”, pe care pictorul a studiat-o în amănunt în perioada studenției de la Viena. Iată câteva exemple: *Drumul Crucii*, *Botezul lui Iisus Hristos*, *Înălțarea la cer*, *Schimbarea la față*.

Frescele lui Ioan Zaicu din biserica de la Nădlac par contradictorii prin multitudinea de stiluri în care sunt realizate (baroc, expresionist, realist, renașcentist, romantic etc.). Personajele pictate pe pereții bisericii și de pe iconostas sunt

²³ *Idem*, registrul nr. 56/1894-1898, f. 106, 107.

²⁴ *Idem*, dosarul nr. 4/1894-1896, f. 212.

²⁵ Rodica Medeleț-Vârtaciu, *Pictorul Ioan Zaicu*, Timișoara, 1979, p. 10 și urm.; Ion Frunzetti, *Pictori bănățeni din secolul al XIX-lea*, București, 1955, pp. 113-139; Mircea, Deac, *Lexicon critic și documentar. Pictori, sculptori și desenatori din România. Secolele XV-XX*, Edit. Medro, București, 2008, p. 489.

²⁶ R. Medeleț-Vârtaciu, *op. cit.*, p. 21.

²⁷ *Ibidem*, p. 45.

realizate într-o manieră atât de realistă, încât credincioșii au afirmat adesea că „sfinții” se coboară de pe pereți și iau parte la slujbele religioase. Ca modele pentru „sfinții de pe pereți” pictorul a folosit chipurile nădlăcanilor contemporani cu el precum și ale familiei sale. Ioan Zaicu și-a făcut autoportretul în două scene. În *Batjocorirea lui Iisus Hristos* și-a „împrumutat” chipul pentru personajul Iisus Hristos, care stă cu fața întoarsă de la cei care îl batjocoresc, reprezentați de membrii comitetului parohial din acele vremuri. Al doilea autoportret se află pe iconostas, în tabloul împărătesc care îl reprezintă pe Ioan Botezătorul. Soția pictorului, de origine din Nădlac, a dat viață personajului samaritenei care îi dă apă lui Iisus Hristos din fântâna lui David. Scena se află în registrul de jos pe iconostas, sub tabloul împărătesc Iisus Hristos.

Pe pereții bisericii din Nădlac Ioan Zaicu a realizat următoarele scene: *Nașterea Evei*, *Punerea în Mormânt*, *Batjocorirea lui Iisus* (pe peretele nordic). În scena *Batjocorirea lui Iisus Hristos* pictorul prezintă un grup de personaje surprinse în manieră caricaturală. Personajele reprezintă pe membrii comitetului parohial și preotul Nicolae Chicin, care au pus o permanentă presiune pe artist. Inițial în locul acestei fresce se afla un balcon de unde preoții rosteau predicile. Ideea de a se demola balconul și de a se realiza încă o frescă în acel loc a venit aproape de încheierea lucrărilor. Ioan Zaicu s-a supărat într-atât pe nădlăcani, încât le-a pictat chipurile conducătorilor parohiei într-o manieră caricaturală, de o urâțenie voită, exagerând trăsăturile fizice și psihice negative. În momentul în care scena a fost gata și membrii comitetului parohial au intrat în biserică și au dat cu ochii de scena respectivă a ieșit un scandal între ei și pictor, cerându-i acestuia din urmă chiar să schimbe ideea și personajele frescei. Pictorul a rămas ferm și nu a schimbat nimic.

Pe peretele sudic au fost realizate scenele *Alungarea din rai* și *Drumul Crucii*.

Pe bolta bisericii, împărțită în cinci registre, sunt realizate următoarele scene: *Sfântul Ilie*, *Iisus la lacul Siloamului*, *Predica Sfântului Ioan Botezătorul*, *Evangheliștii Marcu și Ioan*, *Cain ucide pe fratele său Abel* (pe partea nordică) și *Umblarea pe mare*, *Samarineanul milostiv*, *Vindecarea unui îndrăcit*, *Evangheliștii Luca și Matei*, *Jertfa lui Avraam* (pe partea sudică).

Pe pereții sfântului Altar sunt realizate frescele: *Răstignirea*, *Iisus Hristos Pantocrator* și *Luarea de pe Cruce*.

Partea de lemnărie din biserică nădlăcană este realizată de familia de sculptori Bosioc, Nestor cu fiii săi Iosif și Iuliu. Pentru suma de 1600 de florini aceștia urmau să facă „sculptura și măsuritul templei”; pentru 500 florini vor realiza „două scaune cantonale”; 260 florini va fi plata pentru două tronuri, „un scaun de perete” va fi realizat pentru 16 florini, iar „scaunul din rândul II” va fi plătit cu 5 florini „Vor fi scaune câte permite spațiul bisericii și cât e de trebuință”²⁸. Lemnul folosit „are să fie bine uscat fiind din tei clasa prima”. Lucrul de „măsurit” și bârnele vor fi executate din lemn de brad „numit molete (molid) clasa prima”. Pentru

²⁸ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 108 și urm.

ornamentele de pe bârnele iconostasului, strane și tronuri sunt folosite vrejuri de viță de vie, donate de credincioși, care apoi au fost aurite cu foiță de aur.

Noul iconostas – lung de 10 m și înalt de 15 m – cuprinde 4 registre de icoane. Imaginile sfinților de pe catapeteasmă sunt despărțite de coloane duble, ornamente cu vrejuri de viță de vie donate de credincioși și cu frunze și fructe sculptate, care urcă în spirală de la bază spre capitellurile realizate în stil corintic, cu motive florale. Registrele de icoane sunt despărțite de brâie orizontale, ornate tot cu viță de vie și cu motive florale. Imediat după terminarea ridicării iconostasului în biserică, nădlăcanii i-au constrâns pe sculptori să realizeze dantelării de sculptură cu elemente vegetale între icoane, pentru a elimina spațiile goale, considerate a fi inestetice²⁹.

Ușile iconostasului sunt frumos ornate cu motive florale în jurul icoanelor plasate central. Pe ușile diaconești sunt pictați *Sf. Arhanghel Mihail* (pe ușa dinspre nord) și *Sf. Arhidiacon Ștefan* (pe ușa dinspre sud). Ioan Zaicu pictează pe ușile împărătești *Bunavestire*: pe ușa dinspre nord este reprezentată Sfânta Fecioară Maria rugându-se, iar pe ușa dinspre sud este pictat Sf. Arhanghel Gavril cu o ramură de crin în mână, vestindu-i Fecioarei Maria că urmează să-L nască pe Pruncul Divin. Registrul cel mai de jos cuprinde patru icoane care reprezintă următoarele scene (de la sud spre nord): *Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul*; *Iisus Hristos și femeia samarineană la Fântâna lui David*; *Fuga în Egipt a Familiei Sfinte*; *Iona înghițit de chit*. Următorul registru cuprinde patru icoane împărătești, în care personajele sunt realizate în picioare: *Ioan Botezătorul*, *Iisus Hristos*, *Maica Domnului cu Fiul în brațe* și *Sfântul Ierarh Nicolae* – hramul bisericii. Deasupra ușilor laterale de acces în altar sunt reprezentate scene din viața Sfintei Fecioare Maria: *Intrarea în Biserică a Maicii Domnului* (la sud) și *Adormirea Maicii Domnului* (la nord). Deasupra ușilor împărătești Ioan Zaicu a realizat o variantă a *Cinei celei de taină*. Deasupra acestei icoane Bosioc a sculptat un fel de zăpis pe care Ioan Zaicu a scris cu litere aurite: *Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului*. Registrul următor este format din șapte icoane în care este „povestită” vizual viața Mântuitorului nostru Iisus Hristos. În centru se află icoana *Sfânta Treime*. Scena este una deosebită, fiind reprezentată încoronarea Maicii Domnului de către Sfânta Treime. În colțul din dreapta jos Ioan Zaicu a scris cu vopsea roșie anul realizării ansamblului pictural și s-a semnat (**Ioan Zaicu, 1897**). Icoana este încadrată la dreapta de scenele: *Nașterea lui Iisus Hristos*, *Botezul în Iordan* și *Pogorârea Duhului Sfânt*. Spre stânga sunt realizate icoanele: *Intrarea în Ierusalim*, *Înălțarea Domnului la ceruri* și *Schimbarea la față*. Registrul cel mai de sus este împărțit în două de Crucea Mântuitorului, realizată după modelul crucii de pe catapeteasma catedralei ortodoxe române din Arad și de icoana *Învierii Domnului*. La picioarele Sfintei Crucii canonul bizantin de pictură bisericească îi așează pe Sf. Apostol și Evanghelist Ioan (înspre nord) și pe Maica Domnului (înspre sud). De o parte și de alta sunt reprezentați 12 dintre cei mai

²⁹ *Ibidem*, f. 168.

de seamă proroci și ai Vechiului Testament (patru în partea de jos și doi deasupra pe fiecare parte).

Tronurile, stranele și scaunele din biserică sunt realizate în același stil decorativ ca și iconostasul. Abundă elementele florale, în special vrejuri de viță de vie. Sculptura iconostasului și a mobilierului este realizată cu elemente decorative în stil baroc.

În ședința comitetului parohial din data de 15/27 iulie 1897 se ia hotărârea de a se pavimenta biserica în concordanță cu pictura și sculptura cu „cărămidă colorată” sau „cheramitz”³⁰. După examinarea mai multor modele de ceramică de pardoseală, sinodul parohial se oprește la oferta făcută de fabrica de ceramică din Szeged³¹. Pentru altar s-a folosit cărămidă albă cu 4 colțuri, pentru amvon s-a ales cărămidă albă cu 8 colțuri, iar naosul și pronaosul au fost pavate cu cărămidă roșie cu 8 colțuri.

În timpul lucrărilor de înfrumusețare interioară a bisericii slujbele religioase s-au ținut în încăperea destinată școlii de fete de la școala centrală confesională³². În acea perioadă cursurile destinate fetelor s-au suspendat, școlărițele urmând să învețe alături de băieți.

La data de 3 ianuarie 1898³³ se trimite o invitație episcopului Ioan Mețianu pentru a participa la târnosirea bisericii din Nădlac. Cu această ocazie se propune și se votează să se dea episcopului un „onorariu” de 5 „suferini” (galbeni) pentru a participa la „sfințirea festivă a sfei noastre biserici”. În ședința comitetul parohial nădlăcan din data de 2/14 august 1898³⁴ s-a stabilit o comisie care să „aranjeze” festivitățile de sfințire a bisericii formată din preoții Nicolae Chicin și Vichentie Marcovici și mai mulți credincioși. O altă cerere adresată episcopului Ioan Mețianu în care este exprimată dorința credincioșilor nădlăcani ca ierarhul arădean să participe la sfințirea locașului de închinăciune este adresată de către preotul Nicolae Chicin în 7/19 august 1898. Episcopul îl invită și pe protopopul Aradului Moise Bocșan să îl însoțească la Nădlac: „te poftesc a mă însoți la acel act sărbătoresc”. În prezența unui mare număr de credincioși, la data de 15/27 august 1898, sâmbăta, s-a sfințit lăcașul de cult renovat în anii anteriori. Slujba de sfințire, urmată de Sfânta Liturghie, a fost săvârșită de un sobor de preoți care l-a avut în frunte pe Ioan Mețianu – episcopul Aradului și pe preoții nădlăcani Vincențiu Marcovici și Nicolae Chicin³⁵. Atunci au fost așezate în masa Sfântului Altar moaște de sfinți. Episcopul Ioan Mețianu își amintea despre evenimentul de la Nădlac³⁶: „acea biserică în adevăr frumoasă și pompoasă” a fost sfințită „cu solemnitatea recerută spre bucuria și mulțumirea poporului nostru de acolo”.

³⁰ *Ibidem*, f. 152.

³¹ *Ibidem*, f. 155, 179.

³² *Ibidem*, f. 116v.

³³ *Ibidem*, f. 174v.

³⁴ *Ibidem*, f. 201.

³⁵ *Idem*, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 126.

³⁶ A. A. O. R. Arad, dosarul nr. 271-III-1898, document 4271 din 16/28 august 1898.

Inițial gardul exterior al bisericii era din pământ bătut. Pe la mijlocul deceniului al patrulea al secolului trecut s-a pus problema ridicării unui nou gard, deoarece cel existent era aproape de ruinare. Se solicită să se facă un gard de fier „cu bază de beton”. La 2 septembrie 1937³⁷ se semnează contractul pentru realizarea gardului de fier cu Traian Chicin și cu Ioan Skroda și Andrei Rozsa pentru repararea exterioră a bisericii și realizarea părții de beton a gardului. Toți cei trei meșteri erau din Nădlac.

În anul 2000-2001 se restaurează pictura interioară a bisericii, de către pictor-restaurator Ana Marcu, pictură care era afumată de la lumânările care ardeau în biserică de mai bine de un secol. Vechimea a fost un alt factor care a accentuat deteriorarea ansamblului pictural. Sumele necesare pentru această amplă lucrare s-au strâns exclusiv din donații de la credincioși. La data de 26 august 2006, în prezența a numeroși credincioși, biserica din Nădlac a fost binecuvântată, în urma lucrărilor de restaurare a picturii interioare și a exteriorului, de către PS Timotei Sevcicu, Episcopul Aradului și PS Luchian Pantelici – Episcop ortodox sârb al Ungariei și administrator al Timișorii.

Din șirul preoților care au slujit în actualul lăcaș de cult ortodox din Nădlac se remarcă câțiva.

Lazăr Cervencovici (1794-1833)³⁸ fiul preotului Petru Cervencovici. A fost primul preot din Nădlac despre care se știe că a avut o bibliotecă personală, pe care a lăsat-o moștenire fiului său, Mihai, tot preot.

Pavel Merce (1817-1830)³⁹, amintit în 1822 ca preot emerit și protopop de Nădlac⁴⁰.

Petru Varga (1834-1857)⁴¹. S-a născut în anul 1810 la Zărând. Între 1835 și 1839 a fost profesor la Institutul Teologic din Arad⁴². În anul 1854 a scris o „predică generalnică a îngropăciunilor” în versuri, de 33 de pagini⁴³. A cerut episcopului Procopie Ivașcovici bani să își publice predica, dar nu a primit nimic. În timpul păstoririi acestui preot au loc la Nădlac puternice frământări greco-catolice, acum înființându-se oficial comunitatea unită de la Nădlac. În anul 1857, bolnav fiind, își ia capelan pe ginerele său, Vincențiu Marcovici, care îi va urma în parohie.

George Șerban (1838-1895)⁴⁴ are cea mai lungă activitate dintre preoții care au păstorit la Nădlac. S-a născut în anul 1808, fiind fiul preotului Teodor Șerban din Șiclău și a Anei. Soția sa, Pulcheria, a fost fiica preotului Mihail Cervencovici.

³⁷ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 448.

³⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *op. cit.*, p. 642.

³⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383, S. J. A. N. Arad, Colecția Registre de stare civilă, Oficiul Parohial Ortodox Nădlac registre de botezați, passim.

⁴⁰ A. A. O. R. Arad, Registrul actelor pe anul 1822.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² P. Vesa, *op. cit.*, p. 245.

⁴³ *Ibidem*, p. 338.

⁴⁴ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *op. cit.*, p. 642.

Mai mult de jumătate de secol George Șerban și-a concentrat activitatea pentru „înnaintarea și prosperarea națiunii și bisericii sale”. A avut 4 fii, toți ajungând să ocupe funcții însemnate: Mihai – jude regesc la tribunalul din Szeged; Teodor – preot-paroh în Bichiș; George – avocat la Nădlac; Alexandru – învățător în Timișești. La data de 2/14 mai 1888⁴⁵ comitetul parohial intenționa să organizeze o festivitate în cinstea celor 50 de ani de păstorie la Nădlac – „pentru mai mare și mai solemnă festivitate de a-și putea exprima bucuria, stima și devotamentul ce-l simte publicul greco-oriental român din opidul Nădlac față de preadennul său părinte sufletesc”. George Șerban e caracterizat drept „un funcționar bisericesc carele s-a consacrat un jumătate secul pentru înnaintarea și prosperarea națiunii și bisericii sale”. A contribuit la înființarea școlii a III-a „în suburbiul bujiacu”, construirea unei sălii de consultare pentru comitetul parohial, renovarea („restabilirea și edificarea”) salei de învățământ la școala superioară centrală; a pus în ordine fondurile bisericești și școlare; a avut inițiativa înființării fondului școlar. Preotul George Șerban a fost un „adevărat și preadenn fiu al națiunii și al bisericii sale ortodoxe”. În 17/29 martie 1891 George Șerban cere Episcopiei arădene un capelan⁴⁶: „din considerațiune că a funcționat ca paroh 54 de ani și decăzând corporalmente din cauza etatei înnaintate”. Capelan pe lângă bătrânul paroh a venit Nicolae Chicin. George Șerban trece la cele veșnice la data de 8/20 noiembrie 1895⁴⁷. Piatra funerară de pe mormântul preotului, ridicată de fiul său Mihai, are desenat un blazon nobiliar reprezentând un scut pe care sunt inserate trei piscuri și un cerb. Deasupra se află un braț înnarmat cu o sabie. Averea rămasă⁴⁸ în urma lui a constat din 5 porci (aproximativ 200 florini), 400 florini în bani, 7 cai și „mobile de casă”. Cel care s-a ocupat de succesiune a fost ginerele său, preotul Ioan Căpitan din Cladova.

Vincentiu Marcovici (1858-1912)⁴⁹ („popa Chentă”, cum e cunoscut în popor) a făcut parte dintr-o „dinastie” de preoți. A fost ginerele preotului Petru Varga, căruia i-a și urmat în parohie, iar fratele său⁵⁰, Dimitrie Marcovici, a fost preot în Șeitin. S-a născut în 20 ianuarie 1832 la Șeitin⁵¹, a urmat 6 clase apoi gimnaziul, după care a absolvit Institutul Teologic din Arad în anul 1855/1856. A fost sfințit de preot în 1859 de către episcopul Aradului Procopie Ivașcovici. După o scurtă perioadă în care a fost capelan pe lângă socrul său, preotul Petru Varga, i-a urmat acestuia în parohie. Vincentiu Marcovici s-a căsătorit⁵² cu Rozalia Varga, la data

⁴⁵ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 54/1879-1894, f. 79; registrul nr. 55/1879-1894, p. 79-81.

⁴⁶ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 55/1879-1894, f. 152, 156; A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 3238 din 17/29 martie 1891.

⁴⁷ A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 306 din 8/20 noiembrie 1895.

⁴⁸ *Idem*, 390-III-1895, f. 1.

⁴⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiuca Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *op. cit.*, p. 642.

⁵⁰ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 22/1891-1900, f. 103.

⁵¹ *Idem*, dosarul nr. 6/1901-1903, f. 126.

⁵² A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 348-III-1894, actul nr. 2510.

de 27 ianuarie 1857, care a murit la data de 26 martie 1863. Au avut împreună trei copii, toți morți prematur: Pavel – născut în 1 februarie 1858, mort la 19 februarie 1858; Cornelia – născută la 1 septembrie 1859, moartă la 7 septembrie 1876; Ersilia – născută în 10 iulie 1861, moartă la 5 septembrie 1862. În 1895, după moartea soției și a copiilor săi naturali, Vincențiu Marcovici adoptă alți trei copii⁵³, „ca să am și eu rază la neputințele mele”. La data de 4/16 ianuarie 1898 sinodul parohial a propus să se organizeze „iubilara părintelui Vincențiu Marcovici”, „încărunțit în serviciu de 40 de ani”⁵⁴. S-a decis ca în ziua jubileului să se facă o „liturghie festivă”. Despre sărbătoarea preotului nădlăcan s-a scris și în săptămânalul arădean Biserica și Școala. O contribuție importantă în istoria parohiei a constat în faptul că în timpul păstoririi sale s-a pictat interiorul bisericii ortodoxe române din Nădlac. Drept dovadă rămâne chipul său zugrăvit printre personajele din scena *Răstignirea lui Iisus*. Vincențiu Marcovici trece la cele veșnice la data de 15/28 martie 1911, parohia rămânând vacantă până la numirea unui nou preot în anul 1913.

Nicolae Chicin (1891-1939)⁵⁵ s-a născut la data de 17 octombrie 1866 la Nădlac. După terminarea școlii elementare și secundare și după „examenul de maturitate” de la Szarvas în 1884/1885, Nicolae Chicin a studiat la Institutul Teologic din Arad, pe care l-a absolvit în anul 1888, cu examen „lăudabil”. Începând cu anul 1888/1889 a ocupat catedra de muzică vocală și instrumentală la Preparandie⁵⁶, predând totodată și limba română și geografia la cursul pregătitor. Această funcție o va exercita până în anul 1891/1892, când va veni preot la Nădlac. În 25 martie 1892 e hirotonit diacon, iar în 17 octombrie 1892 este hirotonit preot-capelan de către episcopul Ioan Mețianu. S-a căsătorit cu Emilia Caba – fiica unuia dintre cei mai de seamă gospodari din localitate, cu care a avut trei copii: Emilia (născută în 4 iunie 1893), George Sabin (născut în 20 aprilie 1896); Letiția Felicia (născută în 17 februarie 1899). La 8/20 noiembrie 1892 s-a introdus în funcție capelanul Nicolae Chicin, pe lângă „veteranul” preot George Șerban. Sfânta Liturghie a fost oficiată de Nicolae Chicin, Vincențiu Marcovici, Traian Putici, protopopul Timișorii, și Dimitrie Barbu, preot în Pecica, trimis al protopopului Aradului. În raportul său, D. Barbu spunea: „Observ că biserica era îndeșuită de popor îmbrăcat sărbătorește. Prezenți au fost foarte mulți dintre străinii de altă confesiune. Prezentă a fost și toată inteligența de acolo în frunte cu protopretorele și toți notarii, medicii și ceilalți antiști din comună și din comunele din cerc.” După Sfânta Liturghie s-a dat un „banchet” în onoarea noului capelan, unde corul vocal bisericesc „ne-a delectat cu mai multe și frumoase cântări naționale”⁵⁷. În ședința Consistoriului Diecezan din 24 ianuarie 1896 a fost confirmat

⁵³ *Idem*, actul nr. 442, A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 116.

⁵⁴ A. P. O. R. Nădlac, registrul nr. 56/1894-1898, f. 175, 176.

⁵⁵ *Idem*, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 371; P. Țiucra Pribeagul, *op. cit.*, p. 383; P. Vesa, *op. cit.*, p. 642.

⁵⁶ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 18/1919, f. 203; dosarul nr. 1/1920-1923, f. 307; T. Botiș, *Istoria Școlii Normale și a Institutului Teologic Ortodox Român din Arad*, Arad, 1922, p. 366.

⁵⁷ A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, actul nr. 193/1892.

în funcția de preot paroh la parohia Nădlac. La data de 12/24 februarie 1896 a fost „prevăzut cu Sânghelia”⁵⁸, iar de Florii (17/29 martie 1896) „Sânghelia a fost publicată în biserică” de către preotul Vincențiu Marcovici. Din 16/29 ianuarie 1904 Nicolae Chicin preia funcția de conducător al sinodului parohial⁵⁹. Din cauza vârstei, Nicolae Chicin solicită „capelan personal” – „o persoană mai aleasă și potrivită”, începând cu data de 1 ianuarie 1937. A fost numit în funcția de capelan Teodor Șerb din Felnac⁶⁰, iar duminică, 24 ianuarie 1937, a fost introdus în funcție, delegat de la Protopopiat fiind preotul Petru Nemet din Șeitin. A participat un sobor de 5 preoți, „fiind prezenți un număr de credincioși mai însemnat decât de obicei”. Nicolae Chicin e trecut în pensie începând cu data de 1 aprilie 1938, „pentru limită de vârstă”⁶¹. Trece la cele veșnice în 24 noiembrie 1940⁶², fiind înmormântat pe locul cumpărat de fratele său, medicul Iuliu, care a decedat și a fost înmormântat la Timișoara. Cel mai mare merit pe care l-a avut preotul Nicolae Chicin la Nădlac a fost acela că în timpul păstoririi sale s-a pictat interiorul bisericii ortodoxe române din Nădlac. Drept dovadă rămâne chipul său imprimat printre personajele zugrăvite în scena *Batjocorirea lui Iisus*.

Dimitrie Popian (1949-1957) este primul preot care a activat la fosta parohie greco-catolică, revenită la ortodoxie în 21 octombrie 1948. Este originar din Semlac. A venit la Nădlac de la parohia Iermata, județul Arad, Protopopiatul Ineu, fiind instalat în funcție la data de 29 august 1949, de către delegatul episcopal, preotul Aurel Goia din parohia ortodoxă nădlăcană. Este înmormântat la Arad, în cimitirul Pomenirea.

Vasile Bărbuț (1957-1991). S-a născut în 24 decembrie 1921 în Șeitin, fiul lui Teodor și al Elisabetei. A făcut 5 clase primare în comuna natală, apoi a absolvit Școala Normală „Dimitrie Țichindeal” din Arad, fiind șef de promoție. A terminat Academia Teologică din Arad, preoțindu-se în 1 octombrie 1947. A fost numit paroh în comuna Pilul, județul Arad, unde a păstorit 10 ani. În 15 august 1957, prin schimb aprobat de corporațiile parohiale, la cererea Consiliului Eparhial, preotul Dimitrie Popian merge de la parohia Nădlac II la parohia Șeitin, în locul preotului Vasile Bărbuț, venit paroh în Șeitin la 1 august. Fiind căsătorit cu Iuliana Totorean din Nădlac, acceptă acest schimb. În 1948 a luat licența în teologie cu media „foarte bine”, la Institutul Teologic din Sibiu lucrând subiectul „Originea omului după religie și știință”, coordonată de profesorul Emilian Vasilescu. A primit rangul de protopop onorific al Aradului la 6 decembrie 1960, menținându-și și postul de preot la parohia Nădlac. În anul 1976 este numit vicar episcopal administrativ la Episcopia Aradului. Ocupă acest post timp de 18 luni. A ieșit în pensie în 1991. A trecut la cele veșnice la începutul lunii noiembrie 1998.

⁵⁸ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 13/1914, f. 45, dosarul nr. 4/1932-1934, f. 176; A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 87-III-1891, act 306.

⁵⁹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 7/1904-1906, f. 7.

⁶⁰ *Idem*, dosarul nr. 16/1920-1952, f. 364; A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 583-III-1936, f. 11, 12.

⁶¹ A. P. O. R. Nădlac, dosarul nr. 5/1935-1940, f. 585.

⁶² A. E. O. R. Arad, dosarul nr. 586-III-1936, f. 14.

Viorel Mihuț (1961-1972) s-a născut în anul 1900. Între 1943-1948 a fost corespondent al săptămânalului *Calea Mântuirii* din Arad, editat sub patronajul episcopului Andrei Magieru. A fost transferat la Nădlac de la parohia Arad-Centru, ocupând un timp și funcția de protopop al Aradului. „Preotul Viorel Mihuț a fost un bun coleg, un om minunat, cu o fire veșnic veselă – deși spre sfârșitul vieții a avut multe decepții. A fost un preot bine pregătit, bun predicator, fiind distins cu cel mai înalt titlu bisericesc la care poate ajunge un preot „iconom stavrofor”.” Astfel își amintește de el colegul său de parohie, Vasile Bărbuț. În 1 octombrie 1972 se retrage la pensie, în vârstă de 72 de ani, iar un an mai târziu trece la cele veșnice, fiind înmormântat în cimitirul Pomenirea din Arad lângă părinții lui.

Ștefan Păcurar (1976-prezent) s-a născut la Nădlac în 17 ianuarie 1952. A studiat teologia la Seminarul din Caransebeș și la Facultatea de Teologie din Sibiu, unde i-a avut ca profesori pe Mircea Păcurariu, Teodor Bodogae, Ioan Ică senior și alte personalități ale vieții teologice românești. A venit la Nădlac de la parohia Minișul de Sus, în urma ieșirii la pensie a lui Viorel Mihuț, la cererea preotului Vasile Bărbuț. Începând cu anul 1977 preotul Ștefan Păcurar ocupă și postul de conducător de oficiu parohial.